

Cziczó Attila:

A macska és a hegedű

gyerekopera

Yehudi Menuhin és Chrisopher Hope: A király, a macska és a hegedű c. meséjéből

ZENESZERZŐ: SEREI ZSOLT

©2014

www.cziczo.hu

s z e r e p l ők

Mihály király

Joachim, a macska

Ambustán, a Főszámtartó

Nyolchegedűs

Számtartók

Nép (kórus)

Narrátor

(Nyitány.)

NARRÁTOR

Réges-régen a mesés Hetedhétországnak
Az igazságos királya volt Mihály.
Törvénybe lett iktatva: a palota álljon mindig nyitva!
Hisz az ország népét mindég várja a király.
Alattvalóival együtt tánclépésekben szorgoskodott,
Mert az ország gazdag volt muzsikában.
Így a király világéletében sosem búslakodott,
S boldogan élt palotájában.

Joachim az uralkodó legkedvesebb pajtása,
Egy kedves macska ő, aki szépen hegedül.
Boldog életét éli Mihály király mellett,
S jókedvében sosincs egyedül.
Mert nappalokat, estéket bearanyozó
Multságban van része a király egész népének...
De nicsak, hamarost hallik a zeneszó!
A muzsikusok már a lépcsőn lépkedének.

Látjátok, hogy moco rog a falon a kép?
Már szólnak a távolban a fanfárok.
Másodszorra harsant a trombita, a kürt,
Egy pillanat, s megérkeznek mind!
A harmadik fanfár szól, zeng a dudafürt.
Aki hiányol engem, megtalálhat odakint!

2.

(Joachim vezetésével beözönlik a nép, ámulattal nézelődnek a kastélyban. Megérkeznek a hegedűsök is. Majd megszólalnak a fanfárok, belép a király. A nép hajlongva üdvözlö.)

NÉP Üdv néked Mihály, üdvözlünk jó király!

KIRÁLY Minden vágyam, hogy szemeitek vidám csillogása
 Úzze el a bűt és bánatot!
 Kezdődjék a tánc!

(Táncol a királyi udvar.)

NÉP Szól, szól a hegedű!
 Szól, szól a hegedű!

Minálunk mindég szép muzsika szól.
Furulyának dallamára brácsa válaszol.
Ugorják a táncos,
Nótázzon a város,
Szóljon, szóljon a hegedű!

Szól a hegedű,
Szól a hegedű!

Az a király, kinek udvarában
Nap mint nap a hegedű szól,
A világ összes császáranál
Gazdagabb a boldogságból.

(A mulatozók észre sem veszik, hogy a mennyezetről lehullik egy hatalmas vakolat.)

NÉP

Mihály király udvarában szép muzsika szól.
Hegedűknek dallamára dobszó válaszol,
Harsona, kürt, trombita,
Klarinét, fuvola, oboa,
És szól a hegedű.
Szól a hegedű!
Szól a hegedű!

(Ám most már úgy potyognak a cserepek is a tetőről, hogy feldöntik a serpenyőket,
boros kancsókat, székeket, asztalokat. A nép ijedten menekül.)

(A király egyedül marad palotájában hegedűseivel és macskájával.)

KIRÁLY Gazdag vagyok szeretetben,
Gazdag vagyok boldogságban,
Gazdag vagyok hegedűsben,
Gazdag vagyok muzsikában.

JOACHIM Igaz, igaz! Így igaz.

KIRÁLY Azt hallom, hogy udvaromban
Hiába a hegedűszó!
Azt hallom, hogy a muzsika hangját
Megzavarja a ricsaj, lárma!
Azt hallom, hogy a disszonanciára
Egy a válasz, egy az ok:
Én, a király, szegény vagyok.

JOACHIM Igaz, igaz! Így igaz.

(A király koronájáról lepottyan egy gyémánt, négykézláb keresgéli.)

KIRÁLY Pedig gazdag vagyok számtartókban,
Kik hétfőn reggel serénykedve
Számlálnak már minden kacatot:
Radírgumit, vonalzót, papírtasakot,
Ám a kincstár mégis üres keddre.

JOACHIM Igaz, igaz! Így igaz.
Az a király, kinek udvarában
Nap mint nap a hegedű szól,
A világ összes császáranál
Gazdagabb a boldogságból.

KIRÁLY

Igaz, igaz! Így igaz?

Joachim, tüstént vezesd

Elém a számtartókat!

Hogyan tartják meg a számokat!

Joachim!

Joachim tüstént, tüstént

(Joachim behívja a számtartókat, akik csörömpölve számlálni kezdenek.)

SZÁMTARTÓK	Egy, kettő, három, négy, öt...
EGYIK	Még egyszer! Még egyszer!
MÁSIK	Tovább!
EMEZ	Nálad is?
AMAZ	Nálam is!
VALAMELYIK	Jaj, most ne!
SZÁMTARTÓK	(számolnak)
EGYIK	687392... És fél.
MÁSIK	... és fél?
EMEZ	Annyi.
SZÁMTARTÓK	Számoljuk Újra!

(Bőszen számolnak.)

SZÁMTARTÓK	20000
EGYIK	Mennyi?
MÁSIK	Mondom... 15341
EMEZ	11394.
AMAZ	Csak egy mondja!
EGYIK	10247.
EMEZ	Csak egy!
MÁSIK	20.
EMEZ	Hány ezer 20?
MÁSIK	Csak 20.
AMAZ	19.
EGYIK	Csak 19?
MÁSIK	18.
EMEZ	13.
SZÁMTARTÓK	9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2.
SZÁMTARTÓK	Számoljuk újra!

(Idegesen számolnak tovább.)

VALAMELYIK Egyszer egyből egy meg egy az egy.

SZÁMTARTÓK Egyszer egyből egy meg egy az egy. Egy. Egy. Egy. Egy...

(Belép Ambustán, szigorúan int a számtartóknak, akik menetelve kimennek.)

(A király gondterhelten álldogál a palotában. Ambustán a távolból hallgatja.)

KIRÁLY

Király vagyok.
Egy jóreményű ország ura.
Kezemben a népem sorsa:
Döntök jóról, s rosszról.
Ám kétségek közt élem életem.
A népem szeret?
Engem ilyennek szeret?
Erős kézzel uralkodjak?
Vagy üljek csendben, mint egy díszfigura?
S a verdiktem mikor helyes?
Ha együtt örül vélem mind;
Szegény jobbágy és gazdag nemes?
Kinek higgyek?
Tanácsot kitől kérjek?
Hisz boldogságom a zeneszó,
A lelkeimet bearanyozó
Muzsika.
Mily értéke van? Mennyit ér
A művészet?
Mennyit ér a zene!
Aranyban, ezüstben mérjem?
Kiszámolni hogy lehet?

(A király mellett terem Ambustán, a főszámtartó.)

AMBUSTÁN Uram, királyom,
Éltem, halálom kezébe ajánlom.
Bátorságod előtt meghajolok,
Bölcsességed királyi varázsa láttán
Megértem, mivégre TE uralkodsz
E nemes ország trónján ülve.
Büszkeségem, jókirályom...

KIRÁLY Ambustán! Te itt?
Nem számlálod pénzem, kincsem,
Számtartóidnak dolga nincsen?
Nincs szükségem máma vitára.

AMBUSTÁN Engedd meg, hogy jószóval
Figyelmeztesselek!
A számtartók számlálása,
A számok hosszú kántálása
Akkor ér csak valamit,
Ha megszámlálni van mit.

KIRÁLY Menj, jó Ambustán,
Hagyj magamra!
Kételyek tépik szívem.

AMBUSTÁN Bölcs vagy, Mihály.
Ám tépelődésed oka
Ma nem a tegnapi mulatsága,
Hanem a holnap rabsága:
Élsz, vagy félsz?

KIRÁLY Menj, főszámtartóm!

(Ambustán elindul, majd megtorpan.)

AMBUSTÁN Jól döntsél, király!
S ha jó döntésedért jót remélsz,
Úgy lesz!
Hisz bölcs vagy, Mihály.

(Ambustán magára hagyja a királyt, ám távolabb elrejtőzve ismét kihallgatja őt.)

KIRÁLY Hát miért van nékem rengeteg számtartóm?
Didergek, fázok, vacogok.
Hatvanhat kandallómba nem jut tűzifa.
S rég kihűlt a kemence hamuja.
Ebédre nincs más asztalomon,
Csak zsírban sült lángos.
Takaróm rojtos, fejem alatt kemény a vánkos.
Hát így él egy igazi király?

JOACHIM Ne légy bosszús, Mihály!
Jó királyom, azért vannak ők körülted,
Hogy számolják pénzedet, s kincsedet.
Én sem értem, mire véljem sokaságát
Számtartóidnak.
Kevés pénzed megszámlálják,
S egyre többen kihasználják,
Mily jóságos vagy.

KIRÁLY Mondd Joachim, miről beszélsz?

JOACHIM Figyelj rám, királyom,
Hisz jártamban azt látom,
Ahogy nő a pénzed hiánya,
Úgy gyarapszik számtartóid száma.

KIRÁLY Hess innen, te macska!
 Királyi uralkodásom
 Jónak látom.
 S te se tégy másképp!

(Rejtekeből hirtelen ott terem Ambustán.)

AMBUSTÁN Megbocsáss nékem, felséges királyom,
 Számolási tudományom kezedbe ajánlom.
 Mit beszél, e csacska macska barátod,
 Ha jól figyelsz rám, te is rögvest belátod,
 Hogy a pénznek helye jó kezekben van.

KIRÁLY Mondd Ambustán, miről beszélsz?

AMBUSTÁN Légy jó, néped javát szolgálj,
 Tegyéél rendet udvarodban!
 Ne azt szeresd, ki semmit sem tesz!
 Higgy nékem, hogy tisztán láss!
 A muzsika hasztalan pazarlás!

KIRÁLY Hisz csodálatosan játszanak!

AMBUSTÁN Mihály király, a válaszom kérdésedben rejtezik:
 Mert tartod s eltartod mind!
 Ám én is kérdezek: mi végre a nyolc léhűtő?
 Mit csinálnak a te muzsikusaid?

KIRÁLY Nékem örömet adnak s boldogságot,

AMBUSTÁN (kacag) Bocsásd meg gyengeségem,
 De hallám tenhangodon a szót:
 Játszanak.
 Nem dolgoznak,

Vígan élnek, játszadoznak.

Játszanak...

JÁT-SZA-NAK!

KIRÁLY

Szegénységem oka a muzsika?

Hát ezért ringy-rongy az élet?

Ezért minden kín, fájdalom,

Mert nap mint nap szól palotámban az ének?

AMBUSTÁN

Jó királyom, add ki a parancsot!

A nyolc hegedűsödnek mutass utat,

És vissza ne várd őket, soha már!

Higgyél nékem, a sok semmittevő

Naplopóra nincs szükséged udvarodban.

Meglásd, így megnyugvást lelsz.

Tiszteld a rendet!

KIRÁLY

Elbocsátani a hegedűsöket! Mindet!

(A király elrohan. Ambustán gonosz vigyorral néz Joachimra, majd szolgalelkű állhatatossággal a király után szalad.)

(Joachim búcsúzik a palotától.)

JOACHIM

Elmegyek, elmegyek.
Itt hagyom örökre a csend királyát.
Hol a zeneszónak nincs helye,
Hol az igazságnak kételye
Üti fel a fejét,
Ott rám nincs szükség.
Ott rám nincs szükség.

Mint égnek a kékség,
Mezőnek a zöld,
Mint tengernek a mélység,
Fának a föld,
Az volt nékem a muzsika!

Oh, az ember!
Miért nem érzi szavainak súlyát?
Elmegyek.
És eldalolom szívemnek keserves búját.
Oh, te ember!

Meg nem értem e döntést,
A céltalan önzést.
Ki önmaga ellen fordul,
Azt a sors zordul
Letámadja.
És azt kapja,
Mit ő adott.
Mit a bús élet rászabott.
Elmegyek.
Viszlát, palota! Viszlát, Mihály!

A csend marad helyemen.

S a bánat szívemen

Elkísér utamon.

Ez hát a jutalom!

Elmegyek.

Inkább várjon a fagy, a sziklák völgye,

Mint az elnémult hegedűk fájdalmas csöndje!

Elmegyek.

Megyek már...

(A nép szomorkodik.)

NÉP Nincsen zene, nincs tánc, nincs muzsika már.
Hová lett a szegényen is boldog Mihály?
Csend van. Csend. Fagyos csend.

(A számadók ujjonganak.)

SZÁMADÓK Végre rend lesz, végre rend lesz innentől!
Rend lesz, végre, végre rend lesz innentől!

(A nép szomorkodik.)

NÉP Csend van. Csend. Fagyos csend.
És a trónon egy gazdag, ám bús, komor király.
Nincs zene.

(A számadók ujjonganak.)

SZÁMTARTÓK Hatvanhat kandallóba jut már tűzifa.
Esőcseppek nem potyognak a palota padlóra.
A királyi pompa újra fénylik,
Hisz a könyvelők végre dolgukat végzik.
Ez az élhető rend.

(A nép szomorkodik.)

NÉP Nincs zene, nincs tánc, nincs muzsika.
Hová lett a szegényen is boldog Mihály?

(A számadók ujjonganak.)

SZÁMADÓK

A számadók, a könyvelők végre fontosok!
S a számok, a számok, a számok pontosok!
Mihály király koronáján most már csiszolt a drágakő.
Méltóságos palástjában nem kérdés, milyen ő:
Egy erőskezű király.

(A számtartók ujjonganak, a nép szomorú beletörődöttséggel búslakodik.)

MINDENKI

A számadók, a könyvelők tényleg fontosok!
És a számok, a számok, a számok pontosok!

(A számtartók boldog ujjongással táncolják körbe a királyt.)

(Mihály szomorú.)

KIRÁLY Elég! Hagyjatok magamra!

(A király elzavar mindenkit.)

KIRÁLY Kínzó fájdalom gyötör.
Az aranypénz csöngése
Fülemnek sosem lesz gyönyör.
Egyedül áll a búsképű király,
Aki nem tudja, az út végén rá mi vár.
Mi vár rám? A magány.
Mi tesz naggyá egy nemzetet?
Ha gazdagon bús, vagy szegényen is kacag?

(A király álomba sírja magát.)

KIRÁLY Merre járhat, merre járhat
Kedves, macska barátom,
Én hibáztam, elhibáztam,
Most már végre belátom.
Hiányzol, Joachim.
Hiányzol, hiányzol!

(Mihály király szomorúan álomba merül. S az éj sötétjében egyszer csak megszólal egy hegedű: Joachim, a macska tért vissza palotába, ő muzsikál a király ablaka alatt.)

(A király felriad.)

KIRÁLY Álmodom?
Tündérek játéka e dallam?
Nem. Egy igazi hegedű!
Az éj zenéje szól,
S elvarázsol.
A vonót ki húzza?
Ki muzsikál csodaszépen?
Miért nem válaszol?
Ki vagy?
Ismeretlen idegen, jer hozzám!

(Belép Joachim, kezében hegedűjével.)

KIRÁLY Joachim! Hát te vagy az?

(Joachim boldogan megöleli a királyt.)

KIRÁLY Hiányoztál, Joachim!
Merre jártál, barátom?
Muzsikálj, hegedülj!

(Joachim hegedülni kezd, Mihály király boldogan táncol hozzá. Joachim hirtelen abahagyja a hegedülést. A király boldogan táncol tovább.)

JOACHIM Akarod, hogy újra zengjen a muzsika?

KIRÁLY Akarom! Akarom!

JOACHIM Sosem feledtelek, királyom.
Úgy döntöttem, a világot bejárom.

És vándorlásom magányában
A boldogságot megtaláltam.
Joachim megajándékozta királyát:
Kezébe adván a zenélés tudományát.

KIRÁLY Oh, bár tudnék muzsikálni!

JOACHIM Jól figyelj rám, Mihály,
Te jóhiszemű király!
Fogd a hegedűt!
Mosolyt és derűt
Varázsolok elébed.
Mert ha zenélsz tenmagad,
Országod békéjét eléred!
Mert ha zenélsz...

NARRÁTOR És Joachim megtanította hegedülni a királyt. Ám mindenekelőtt tíz kis gyakorlatra tanította meg, melyek nélkül nem hegedűs a hegedűs: szélmalomként kalimpált kezével, lábával, majd fején átbucskázva bicskaállásba gurult. Azután kinyújtotta lábait az ég felé, mint egy gyertya, s csak akkor vette kezébe először a vonót. Föl- és lefelé húzogatta, majd nagyokat lendített vele, miközben hegedűjét az álla alá szorította. Majd nagy lendítésekkel törzsfordításokat végzett, s ezután húzta végig a hegedű húrjain vonóját. Majd magasra emelte, s ráejtette a húrokra, hogy azok csak zengtek, zengtek! És legvégül végig tapicskolta ujjával a húrokat, s ezzel véget is ért a tanulás: mert a király olyan gyönyörűen muzsikált, amelyet nem hallott még Hetedhétország egyetlen lakója sem.

JOACHIM Hol van a nyolc hegedűs?
Velük lesz csak jókedvem.

NARRÁTOR És Joachim meg a király az ország egész népét megtanította hegedülni. A pék, a huszár, a varrónő, a lelkész, a cipész, a vadász,

mindenki hegedült az országban. És visszatért a nyolc királyi hegedűs is! Már csak a számtartók nem muzsikáltak. De Joachim eléjük állt, s őket is rávette a zenélésre.

NÉP Szóljon a hegedű!
Szóljon a hegedű!

JOACHIM A számolásban az a szép,
Ha minden szám egyszerre lép.
A számolásban az a szép,
Ha minden szám egyszerre lép.

(És a számtartók is megtanultak hegedülni.)

SZÁMTARTÓK A számolásban az a szép,
Ha minden szám egyszerre lép.
Ha minden szám egyszerre lép,
A számmegtartás csodaszép!

Osztunk, szorzunk, elveszünk,
Hozzáadunk, és összegzünk.
Osztunk, szorzunk, elveszünk,
Összeadunk és végeztünk.

A ritmus, a ritmus, a ritmus a lényeg.
A tempót, a tempót adja ki a képlet.
Ha a számok sorban sorakoznak,
A számtartók vígan dolgoznak.

NÉP Vonótartás, törzsfordítás,
Gyertyaállás, vonólendítés,
Fölfelé tolás, lefelé húzás,
Szélmalom, bicska, hangképzés.

- NARRÁTOR Így történt, hogy megbékélt
Egymással a két szomszéd:
A számtan és a muzsikálás
Egymás nélkül mit sem ér.
- AMBUSTÁN Zeneszóra számolok,
A muzsikán ámulok.
Jaj, de jó a kedvem!
Magamnak is így tetszem.
- JOACHIM Megtanultam távol az országtól,
A béke a szívünk mélyén él.
- KIRÁLY Megfér egymás mellett a tűz és a jég,
- AMBUSTÁN A szegény, a gazdag,
- JOACHIM Föld és az ég.
- HÁRMAN Hegedül az ország királya!
Muzsikától hangos a palotája.
Kisöpörve mind az idő, mit csendre pazarolt.
Zeneszóra kél a Nap, és így búcsúzik fenn a Hold.
- NÉP Hegedül az ország királya!
Muzsikától hangos a palotája.
- Hegedül a pék, a katona, a juhász,
A korcsmáros, a postás, a halász, a vadász,
A vályogvető, a malomforgató,
És hegedül vígan minden számtartó.

Hegedül az ország királya!
Muzsikától hangos a palotája.

NÉP

Boldog az az ország, hol a király oldalán,
Másodhegedűs lett a kancellár.

(Függöny.)

Budapest, 2014.